

HET GRAVENSTEEN

HET GRAVENSTEEN

Burcht van alle tijden:
duizend jaar geschiedenis

DE VOORLOPERS

9

DE GRAFELIJKE BURCHT

17

RECHTBANK EN GEVANGENIS

25

VERKOOP, VERVAL EN FABRIEKEN

39

RESTAURATIE EN TOERISTISCHE TREKPLEISTER

55

WANDELING ROND HET GRAVENSTEEN

67

WANDELING DOORHEEN HET GRAVENSTEEN

85

KAART VAN GENT

- 1 Sint-Pietersabdij
- 2 Sint-Baafsabdij
- 3 Eerste Scheldeportus en Geraard de Duivelsteen
- 4 Leieportus (Graslei en Korenlei)
- 5 Gravensteen en Sint-Veerleplein
- 6 Patersholwijk
- 7 Sint-Niklaaskerk
- 8 Belfort
- 9 Sint-Baafskathedraal (Sint-Janskerk)
- 10 Sint-Michielskerk
- 11 Sint-Jacobskerk
- 12 Samenvloeiing Leie en Schelde (ganda)
- 13 Ketelvest
- 14 Leie-arm
- 15 Schelde-arm
- 16 Prinsenhof

Deze kaart van Matthias Quad geeft een beeld van het graafschap Vlaanderen dat vooral het huidige West- en Oost-Vlaanderen omvatte en verder gedeelten van het huidige Frans-Vlaanderen en Zeeland (uit de *Fasciculus Geographicus*, 1608).

DE VOORLOPERS

(TIENDE EEUW – 1180)

Gent, inclusief dertien deelgemeenten, is vandaag een stad met 272.000 inwoners, een belangrijke zeehaven, de grootste universiteit van het land, een indrukwekkende schat aan erfgoed, een van de grootste jaarlijkse volksfeesten van Europa, een intens cultureel en sportief leven en meer dan een miljoen toeristen en bezoekers per jaar.

Minstens duizend jaar geleden was er nog niets van dat alles in het prille Gent.

Eeuwen, en zelfs duizenden jaren tevoren, hadden mensen al op deze plaats verbleven. Er werd schervenmateriaal gevonden dat dateert van het neolithicum (11.000–3.000 v.C.). Andere archeologische opgravingen leverden Romeinse en Gallo-Romeinse sporen van bewoning op.

Sinds de negende eeuw behoorde Gent tot het graafschap Vlaanderen, de *pagus Flandrensis*, een leen of een gouw binnen het gebied West-Francië dat op zijn beurt een deel was van het grote Frankische rijk. In 1384 stierf Lodewijk van Male, zonder mannelijke opvolger. Zijn dochter Margaretha van Male huwde met Filips de Stoute van Bourgondië, en zo werd Vlaanderen deel van het Bourgondische rijk.

Wanneer we spreken over het graafschap Vlaanderen, dan komt dit niet overeen met het grondgebied van Vlaanderen vandaag. Het graafschap omvatte het westelijke deel van het huidige Vlaanderen en verder delen van Nederland (Zeeuws-Vlaanderen) en Noord-Frankrijk (Frans-Vlaanderen).

Hoe zag het Gent van de tiende eeuw eruit?

Twee rivieren die samenvloeien, de Leie en de Schelde, met elk hun armen.

Enkele heuvels die uitstijgen boven het moerassige gebied. Ze dragen vandaag nog altijd de naam 'berg', al zijn het niet meer dan molshopen in het vlakke Vlaamse land.

Belangrijk waren de twee abdijen, beide opgericht in het begin van de zevende eeuw door Amandus in opdracht van de Frankische koning Dagobert. Eén abdij daar waar de twee rivieren bij elkaar komen, daarom ook aanvankelijk 'ganda-abdij' genoemd, naar het Keltische woord 'ganda' voor samenvloeiing. Later werd dit de Sint-Baafsabdij, genoemd naar de heiligverklaarde Bavo die daar als volgeling van Amandus een tijd had verbleven.

En een abdij op de Blandijnberg, 29 meter hoog, langs de oude loop van de Schelde, de latere Sint-Pietersabdij.

Rond die twee abdijen waren er twee 'dorpen' gegroeid, bewoning die met het kloosterleven verbonden was. De pieterlingen en de bave-lingen waren ondernemend: zij palmten landgoeden in, deden aan landbouw en handel, stichtten kerken, maakten wijn, produceerden handschriften en verzamelden relikwieën, al dan niet vervalst, om bedevaarders te lokken.

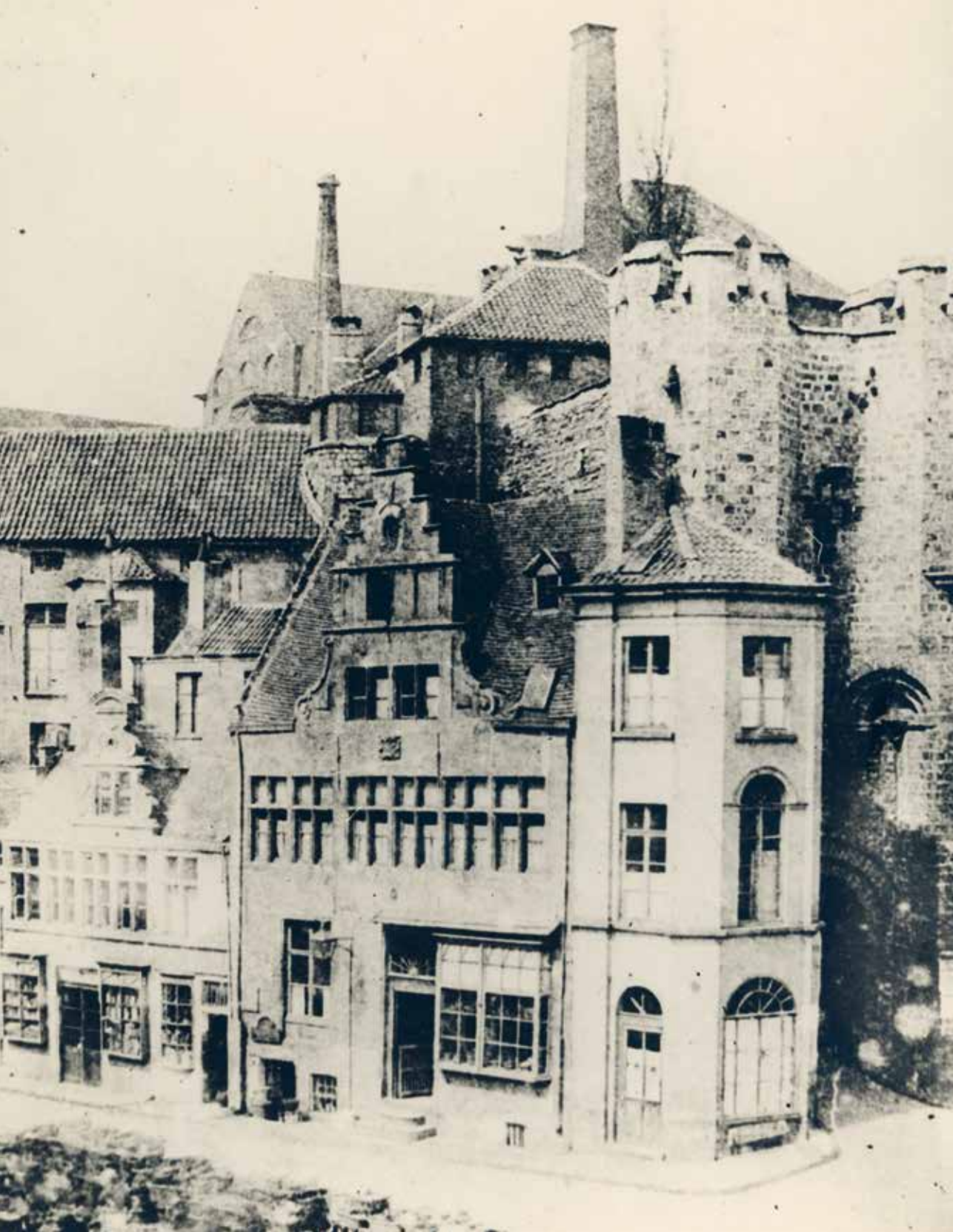
Beide abdijen werden in de negende eeuw geteisterd door Vikingen uit vooral Denemarken die op hun drakars en snekken via de zee en de rivieren het Vlaamse land binnendrongen. De Karolingische vorsten probeerden hun steden, kerken, abdijen en paleizen te beschermen tegen de Noormannen. Zo bracht Karel de Grote een oorlogsvloot bijeen die hij in 811 kwam inspecteren in Gent. Er kwamen ook omwallingen her en der en versterkingen bij riviermondingen, langs de kust en aan de havens. Maar dit alles stopte de Vikingen niet. Hun plunderingen werden steeds drier, vooral de Sint-Baafsabdij kreeg het hard te verduren. Tegen het prille begin van de elfde eeuw was hun aanvalsdrijf echter voorbij.

De uitgebreide bezittingen van de Sint-Baafsabdij (in de voorgrond) voor ze in 1540 door Keizer Karel grotendeels werd afgebroken. Het panoramisch schilderij is van Lucas d'Heere en dateert van 1564, maar geeft de toestand weer van vóór 1540.

Illustratie van de uitgebreide bezittingen rond de Sint-Pietersabdij – schets uit de *Flandria Illustrata*, een cartografisch werk van Antonius Sanderus uit de eerste helft van de zeventiende eeuw.

Verschillende beelden uit de tweede helft van de negentiende eeuw, maar vóór 1889, toen de afbraak van de huisjes rond het Gravensteen werd aangevat. Je ziet duidelijk twee fabriekspijpen uitsteken. (archief stad Gent)

Verschillende beelden van eind negentiende en begin twintigste eeuw. Na het verwijderen van de fabrieken, de arbeidershuisjes, de machinekamers... bleef er niet veel meer over dan een bouwvallig krot. Daarmee ging architect Dewaele aan de slag om de restauratie aan te vatten. (archief stad Gent / Edmond Sacré)

Bemerkt links en rechts ook de schietgaten en **de werpgaten** waardoor men belagers kon treffen.

De toegangspoort als gebouw had eigenlijk twee poorten. Nu is er alleen nog een buitenpoort. Van de tweede poort, **de binnenpoort (2)**, zie je nog de hengsels en de holten voor de dwarsbalk waarmee ze gesloten en versterkt werd. Ook net voor de tweede poort merk je boven je hoofd de werpgaten waardoor men mogelijk binnendringende vijanden kon bestoken met kokend water, kokende olie of allerlei projectielen.

In de gang tussen de twee poorten zitten er draagstenen in de muur. Het is niet duidelijk waarvoor die dienden, misschien zat hier ooit nog een tussenverdieping.

De rechthoekige achterkant van de toegangspoort is ouder dan de rest van de constructie die er in de twaalfde eeuw kwam onder Filips van den Elzas. De eerste walgang, die minder ver reikte dan de walgang van Filips die er tot vandaag staat, vertrok bij die achterkant.

Wanneer je doorheen de toegangspoort stapt, zie je rechts de toegang tot **de paardenstallen (3)**, zie verder, en even daar voorbij kan je een toegangsticket aanschaffen in **de ticketruimte (4)**. Zo kom je op het opperhof, de open ruimte voor de burcht.

De **donjon (5)** is de grote toren rechts, centraal in het complex. Onderaan de toren (noordkant van de donjon) vind je een open deur die met de trappen naar beneden naar de huidige kelder van de donjon leidt.

Stap rechtdoor, zo kom je eerst in de kleine **kamer van de gravin** waarvan de bestemming onbekend is (ondanks de fantasievolle naam), en daarna in de grote **kamer van de graaf**. In deze laatste ruimte zetelde de Raad van Vlaanderen tot 1442. Daarna gebruikte men de ruimte onder andere voor juridische administratie. In deze kamer staat een replica van een **maliënkolder**. Ook hier merk je de sporen van verbouwingen, vooral om in dit gebouw een katoenspinnerij onder te brengen.

Keer op je stappen terug naar de doorgang tussen donjon en Huis van de Graaf en neem in de hoek de trap naar beneden, dan kom je (op het gelijkvloers van het Huis van de Graaf) in een kleine ruimte waar je nog steeds een **gevangenisput** kan 'bewonderen'. Dit was geen vergeetput, het was niet de bedoeling dat mensen hier voor altijd werden opgesloten en aan honger en dorst zouden omkomen.

Gevangenisput